

НЕЗБОРИМА НАЦІЯ

НАШ ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС – 33545

РОМАН КОВАЛЬ: "ЗДОЛАТИ РОСІЮ"

20 вересня 2018 р. вийшла друком книжка Романа Ковал "Здолати Росію". Упорядники видання – Віктор Рог і Юрій Юзич, видавець – Марко Мельник. Пропонуємо передмову Романа Ковал під назвою "Книга для «нових молодих»".

Доля подарувала мені щастя бути учасником революції, яка привела до проголошення Української держави 24 серпня 1991 року. Як дарунок долі оцінюю можливість творити її, працювати в епіцентрі подій: спочатку в УГС, згодом в УРП, де гуртувалися визначні дисиденти і революційно настроєна молодь, потім у ДСУ, яку створили Зеновій Красівський, Іван Кандиба, Петро Дужий, Анатолій Луцинос, Василь Барладяну та інші легендарні борці за волю України. На жаль, про них ми дізналися не одразу...

Спочатку для нас непохитно-беззаперечними авторитетами були шістдесятники. Вони – кумири. Їхне слово вагоме і не коментувалося. Кажу про Левка Лук'яненка, Степана Хмару, Михайла Гориня, Олеся Шевченка. За ними йшли Сергій Набока, Леонід Мілявський, покоління, яке виявило сміливість і громадянську хоробрість на початку 1980-х...

У 1990 р. якразо засвітилися Володимир Яворський, Анатолій Щербатюк, Віктор Шкуратюк, зовсім юний Віктор Рог... Окремо стояв Григорій Гребенюк, заступник голови УРП, який за віком мав би належати до табору ветеранів боротьби. Але він від початків мав жорстку позицію з російського питання, і доки Левко Лук'яненко мирився з нею, Гребенюк в опозицію до нього не став.

Здавалося, молодь повинна була б створити постамент для апостолів дисидентства, а згодом і собі прилаштуватися на ньому у вигляді паркових фігур довкола головної особи – Левка Лук'яненка.

Для створення дієвого політичного ансамблю, який мав здобути незалежність, насамперед потрібна була згода між дисидентами. А її бракувало від початку. Ще під час першої легальної конференції УГС у Києві Степан Хмара піддав різкій критиці голову виконавчо-координаційної ради УГС Левка Лук'яненка. На тій же конференції Володимир Яворський зачитав заяву про вихід з керівництва УГС Вячеслава Черновола – у зв'язку з незгодою з лінією Левка Лук'яненка та Михайла Гориня. А через півтора місяця на з'їзді УГС/УРП Вячеслав Черновола розкритикував ще не створену Українську республіканську партію. Причина, на мій погляд, одна: не його, а Левка Лук'яненка обрали головою Української республіканської партії. На цьому ж з'їзді Іван Кандиба піддав критиці Левка Лук'яненка за конфедеративну Декларацію принципів УГС. Після

Установчого з'їзду УРП Степан Хмара не один раз підкреслював свою опозиційність до Левка Лук'яненка.

Виник і конфлікт між націоналістичною молоддю, яка не знала тюрем, і досвідченими ветеранами, які на шляху боротьби зазнали чимало втрат. Класика жанру!

"Є ще одна, не менш важлива причина, але вже особистого характеру... – писав Василь Барладяну. – Левко Лук'яненко в советських тюрмах і концтаборах заморився. І саме тому, мабуть, так легко з революціонерів перейшов до еволюціоністів..."

Дисиденти справді не хотіли ризикувати, щоб знову не повернутися до в'язниці. Тож обрали шлях еволюційний, обережно-поступовий – шлях вповзання в самостійність. І як союзника обрали не націоналістичну молодь, а Кравчука та його команду. "Провідники УГС, – продовжував Василь Барладяну, – взяли курс на об'єднання з тими, хто допомагав колоніальному режимові винищувати все українське". Барладяну цьому не дивується, бо, на його переконання, "більшість правозахисників, що відбули концтабори чи ще перебували там, не мали нічого спільного з національно-визвольним рухом, тобто ніколи не боролися ні ділом, ні словом за самостійну Українську державу".

Василь Барладяну вважав помилкою "отожнювати дисидентів з патріотами".

І нагадав, що в основу "Декларації принципів УГС" було покладено Гельсінкський Прикінцевий Акт, "III та IV принципи якого визнали непорушність теперішніх кордонів СРСР, тобто узаконили колоніальний статус України". Тому й у Декларації принципів УГС як остаточну мету було записано не Самостійну Україну, а конфедеративний союз демократичних республік, тобто оновлений, демократичний СРСР з його "непорушними" кордонами.

Барладяну закликав "відмовитися од гельсінкських принципів як таких, що перешкоджають Україні вийти зі складу СРСР". А це означало відмовитися від підтримки Заходу – політичної і фінансової...

Дисиденти мусили рахуватися з "III та IV принципами" Гельсінкського Прикінцевого Акту і взагалі з вимогами тих, хто їх підтримував у найтяжчі роки поневірян у російських таборах. А це врешті привело до угодовської політики – у ставленні до Росії, Бориса Єльцина та Леоніда Кравчука – представника КПСС в Україні.

Дисиденти чи не знали, чи знехтували висновком Миколи Міхновського. "Московщина, – говорив він, – все одно яка – царська чи республіканська, абсолютистична чи демократична, – ніколи не дасть Україні того, на що Україна має очевидне право".

Спроби домовитися з Росією стали головною політичною лінією дисидентів. Вони взялися поборювати не імперію, а тих, хто перешкодив їхнім сподіванням домовитися з демократичними (як вони вважали) лідерами Росії.

Угодовська методологія дисидентів після початкового успіху (де-хто з них став народним депутатом) привела їх врешті до банкрутства. У 1996 р. з дисидентів на політичній поверхні лише антагоністи – Черновола, Хмара і Лук'яненко. Інші відійшли, так нічого й не досягнувши.

У 1990 р. молодь засліплена вірила дисидентам. Але важко миритися, коли люди, які мали повести в бій за Самостійну Україну, весь час йшли на компроміси, навіть у ситуаціях, коли компроміси, здавалося, неможливі. Не дивно, що вже восени 1990 р. в УРП виник конфлікт між молоддю, яка п'яніла від наближення волі, і тими, хто не забув смак тюремної баланди.

Запевнення ж багатолітнього політв'язня Левка Лук'яненка на з'їзді УГС-УРП, у 1990 р. (коли вже не саджали), що дисиденти готові знову піти в тюрму, швидше можна оцінити як демонстрацію твердості – і перед неопітими, і перед ворогами...

Трагічні для України помилки діячів Центральної Ради нічого не навчили шістдесятників, яких наприкінці 1980-х доля поставила в перші ряди борців за державність. Вони повторили помилки Михайла Грушевського і Володимира Винниченка, насамперед їхню надію на демократичну Росію. Як і керівники Центральної Ради, дисиденти не виправдали свого покликання, у яке повірили сотні тисяч, можливо мільйони, українців.

Дисиденти розтринькали свій моральний авторитет. З них лише Степан Хмара на початку 1990-х діяв адекватно революційній ситуації: не гасив Національну революцію, як його "побратими", а намагався розпалити її український вогонь. Але нетерпимість навіть до найближчих, на жаль, звувала до мінімуму його вплив на події.

Моя оповідь – це свідчення й оцінки. Пишу так, як бачив і відчував. Пишу для "нових молодих". Пропоную їм учитися не на прикладах хитрих паньків, а на палках, жадібних до ризику, нонконформістах початку 1990-х.

Роман КОВАЛЬ

На світліні – Роман Зварич, Олеся Коваль, скульптор Іван Гончар, голова Всеукраїнського братства воєнів УПА Михайло Зеленчук, голова провладу ОУН Слава Стецько, Роман Коваль і... Максим Залізник (робота Івана Гончара). Київ, садиба Івана Гончара, літо 1991 р.

ІСТОРІЯ ОДНІЄЇ ФОТОГРАФІЇ

Київ, жовтень 1990-го, "Революція на граніті". На світліні сумського снумівця Руслана Дейниченка – борці за свободу України Василь Овсієнко, Оксана Мешко, Євген Пронюк та Василь Лісовий, які підтримали голодування студентів на столичному Майдані. Серед ветеранів і я – молодий та зелений.

Для мене, тоді двадцятирічного студента з провінції, ця зустріч стала визначальною. Людська світлість, доброта і невгнута одержимість запам'яталися назавжди. За роки, що минули від тої миті, відійшли у засвіти Оксана Мешко і Василь Лісовий... Та незабутня зустріч зігриває душу і нагадує про обов'язок довершити розпочате нашими славними попередниками.

Віктор РОГ

КИЇВ, 5 ЖОВТНЯ 2018 Р.

О 18.00 в Колонній залі Київради (вхід з вул. Пушкінської) розпочнеться презентація книжки Романа КОВАЛЯ "Здолати Росію". У цей день буде вшановано полковника Петра БОЛБОЧАНА – з нагоди 135 р. від дня його народження.

Пісні Визвольної боротьби співатимуть кобзарі Тарас СИЛЕНКО, Тарас КОМПАНИЧЕНКО і Василь ЛЮТИЙ, лідер гурту "Тінь Сонця" Сергій ВАСИЛЮК і бард Валерій МАРТИШКО.

Організатори: Київська МО ВО "Свободи", Історичний клуб "Холодний Яр"

"ВІКА І ЗДОРОВ'Я!"

Так Соломія Маришук з Ольвіополя бажала довгих літ своєму зятеві – козакові 1-ї Запорозької дивізії Армії УНР Олександрів Здровецькому. З цим же побажанням звертаємося сьогодні до Олега Ситюка, бо саме завдяки таким людям, як він, існує і діє Історичний клуб "Холодний Яр".

Свою конструктивну багаторічну діяльність наша організація веде не з допомогою держави, а завдяки ширій допомозі таких людей, як Олег Ситюк. Пан Олег народився 25 серпня 1953 р. на Волині, в с. Білашіві Ковельського району. Живе у Львові. У багатьох справах Історичного клубу "Холодний Яр" є і його лепта. Він допоміг фінансово видати "Історію України-Русі" Миколи Аркаса, два томи енциклопедії Визвольної боротьби «Подебрадський полк» Армії УНР, книги "Отаман Зелений" та "Здолати Росію". Щороку складає значну пожертву на вшанування героїв Холодного Яру.

Олег Ситюк допомагав українській армії та добровольцям, зокрема "Карпатській Січі" Олега Куцина.

7 червня 2012 р., під час аукціону картин львівських художників у Львівській національній опері, кошти з якого мали піти на побудову пам'ятника Михайлові Гаврилку в Болехові, пан Олег купив одну з картин. І дочку свою спонукав придбати картину, відтак фінансовий внесок родини Ситюків є й у побудові пам'ятника видатному митцю, автору першої Шевченкіани.

Коли в лютому 2013 р. ми представляли у Львівській опері книжку

"Михайло Гаврилко: і стеком, і шаблею" та фільм "Стеком і шаблею", п. Олег профінансував перебування нашої великої делегації (8 осіб!) у готелі в центрі міста. Сердечно дякуємо про нас і в грудні 2017 р. під час звіту Історичного клубу "Холодний Яр" перед громадськістю Західної України. Тоді ми представили 5 книг у різних містах Львівщини та Волині. Разом з Тарасом Силенком і Сергієм Василюком ми тоді зрозуміли, що таке щира гостинність козака з Волині!

Під час презентації наших книжок у Львові Олег Ситюк ще й придбав унікальну роботу – автопортрет Михайла Гаврилка – і подарував його мені як людині, яка відкрила для нашого покоління що виняткову українську особистість.

Про багато добрих справ п. Олег не пишу, бо він їх не афішує, самореклами не любить.

Олегові Ситюку виповнилося 65 років. Сердечно вітаючи нашого товариша, бажаво йому здоров'я й особистого щастя в Самостійній Україні, яку він творить добрими справами. Пане Олеже, ми кровно зацікавлені, щоб Ви жили довго-довго і щоб справи у Вас ішли дуже-дуже добре!

Віка і здоров'я, дорогий друже! Щира подяка за Вашу дружню допомогу!

Від імені Історичного клубу "Холодний Яр" та редакції газети "Незборима нація"
Роман КОВАЛЬ

У КИЄВІ ВІДНОВЛЕНО ПАМ'ЯТНИК МИКОЛІ МІХНОВСЬКОМУ ЗДІЙСНИЛИ ЦЕ ІСТОРИЧНИЙ КЛУБ "ХОЛОДНИЙ ЯР", ВО "СВОБОДА" ТА "НАЦІОНАЛЬНИЙ КОРПУС"

8 вересня 2018 р. на Байковому кладовищі відбулося тихе свято відновлення справедливості до Тарасового онука, а нашого батька – Миколи Міхновського.

Відкрили пам'ятник Миколі Міхновському голова оргкомітету Юрій Левченко, президент Історичного клубу "Холодний Яр" Роман Коваль, заступник голови Національного корпусу Микола Крук та Валентин Волоочнюк, сільський голова с. Турівки, де народився національний мислитель.

Чорні запорожці Віктор Фастовець і друг Куць підняли шаблі на бачність. У почесний караул стали пластики куреня ім. Миколи Міхновського і куреня ім. Дмитра Донцова та козаки "Правого сектора" Валентин Задорожній і Юрій Скотин.

«2016 року вандалі зруйнували пам'ятник Миколі Міхновському, понад два роки ідеолог Самостійної України стояв обезголовлений, – так почав промову ініціатор відновлення пам'ятника Роман Коваль. – І це в час державного вшанування визначних діячів Української революції з нагоди її століття! Ні кабмін, ні Інститут національної пам'яті не доклали зусиль, щоб відновити пам'ятник творцеві Української державності та її війська. Національні меншини, які захопили владу в нашій країні, не можуть пробачити Миколі Міхновському страшного для них гасла "Україна для українців!"

Непереливки їм, коли чують від послідовників Миколи Міхновського його прості істини. "Усі люди твої браття, – казав Міхновський, – але москалі, ляхи, угри, румуни та жида – се вороги нашого народу, поки вони панують над нами й визискують нас".

Наголошую: "поки вони панують над нами й визискують нас". А вони якраз і панують над нами! І визискують нас!

19 липня 2018 р. ізраїльський кнесет ухвалив "Основний закон: Ізраїль – національна держава єврейського народу". "У більшості теж є права..." – слухно заявив прем'єр-міністр Ізраїлю Бен'ямін Нетаньяху". Друзі, це приклад для

нас. Україна має стати національною державою українського народу!»

Промовляли також народний депутат України від ВО "Свобода", член Історичного клубу "Холодний Яр" Юрій Левченко, голова ВО "Свобода" Олег Тягнибок, речник Національного корпусу, к. і. н. Олександр Альфоров, сільський голова Турівки Валентин Волоочнюк та його син Євген Волоочнюк, керівник відділу культури Згурівської районної адміністрації. Валентин Волоочнюк і його дружина Тетяна висипали на символічну могилу землю з дворища Міхновських у с. Турівці.

Творець пам'ятника скульптор Дмитро Бур'ян подякував громаді за можливість працювати для України, а не чорноробом у Польщі. "Всім років тому коли в мене брали інтерв'ю для газети "Незборима нація", – згадав він, – запитали, що в майбутньому найбільше хотів зробити, я відповів: Миколу Міхновського в граніті. Тепер це сталося. Сильне захоплення – і мрія здійснилася! Дякую долі та всім добробчинцям цього проекту. Найбільше – Романові Ковалю, народному депутату Юрію Левченку та фермерові, барду, волонтеру і просто чудовій людині – Валерію Мартишко".

Кобзар Тарас Силенко виконав пісню "Роковини" на слова отамана Ананія Волинця та пісню "Піхотинець" на слова Олега Ольжича, а 8-річний Назар Рибальченко прочитав "Б'ють пороги" Тараса Шевченка.

Далі виступили член Історичного клубу "Холодний Яр" Валерій Мартишко, який пожертвував на добру справу 20000 грн., депутат Київської обласної ради від ВО "Свобода" Євген Чубук (склав пожертву 2600 грн.), представник "Меморіалу" Василь Савченко та поет Юрій Руф, який виготовив футболки з образом Міхновського, а ще офірував добру справу 2000 грн.

Вшанували Миколу Міхновського командир Легіону Свободи Олег Куцин, керівник ВГО "Сокил" Юрій Черкашин "Чорнота", правнук сотника Василя Будзила архітектор Олег Заварзін, академік Юрій Бондар, співак Арсеній Білодуб, волонтер Тарас Рибальченко, фотозурналіст Георгій Лук'ячук, батьки кулеметника "Айдару" Сашка Корнієвського, якого 30 серпня таки вдалося визволити з неволі, а також члени Історичного клубу "Холодний Яр" Ігор Гавришишин, Люба Криворот, Оксана Герасим'юк, Юрій Юзич, Надійка Овчарук, Василь Ковтун та Микола Владзімірський.

Наприкінці меморіального мітингу ведучий Роман Коваль сказав: "Нещодавно Україна вкотре не згадала "незлим тихим словом" закатованих московською комуніою українських просвітян. 28 серпня 1921 року в Києві у справі ЦУПКО-Му Москва засудила до розстрілу 48 українських підпільників, серед них і українського поета Григорія Чупринку та крайового команданта УВО на Східних українських землях Івана Андруха. Рівно через рік, 28 серпня 1922 р. окупанти розстріляли в Києві членів "Козачої ради", серед них сірохупанника Миколу Лозовика, Настю Гудимович, Івана Тарасенка, Марію Тарасенку, Ми-

хайла Семака та багатьох інших борців за волю України (разом 47 осіб). Місце поховання цих людей досі було невідоме. Може, тому, що ми погано шукали? У нас є шанс ще цього року віднайти цю братську могилу і належним чином вшанувати борців за волю України. Серед нас сьогодні – Ярослава Наконечна, правнучка члена "Козачої ради" Михайла Семака, розстріляного окупантами. Вона готова показати нам, де поховані борці за волю України".

Ярослава Наконечна розповіла про історію цього поховання: "Серпневого ранку 1922 р. донька Михайла Семака Марія прийшла передати передачу батькові. Охоронець, побачивши дівчину, рекомендував їй іти за краплинами крові, які залишила вантажівка з розстріляними. Марія дійшла до Лук'янівського кладовища, де за плямами крові знайшла свіжу могилу. Через кілька років померла Клавдія – одна зі старших доньок Михайла Семака. Її поховали поруч із батьком. З цього часу до місця поховання багато років ходила вся наша родина. І я також. Наш дядя встановив на цьому місці металевий саморобний пам'ятник, щоб могила не загубилася. Ми запланували з членами Історичного клубу "Холодний Яр" відвідати її, щоб віддати шану борцям за волю України".

Наприкінці урочистостей заступник голова партії "Національний

корпус" Микола Крук зачитав "Молитву українського націоналіста".

Історичний клуб "Холодний Яр" чи не вперше зібрав на українську справу більше грошей, ніж було потрібно (звіт невдовзі опублікуємо). Тому частину коштів від імені Миколи Міхновського передали на побудову пам'ятника його побратимові – полковнику Петрові Болбочану.

Ми щасливі, що маємо таких попередників.

Нехай "веде нас в бій борців упавших слава"!

Історичний клуб "Холодний Яр"

На світліні 1 зліва направо стоять голова оргкомітету Юрій Левченко, ініціатор події Роман Коваль та автор погруддя Дмитро Бур'ян.

На світлинах 2 – 3 учасники відкриття пам'ятника Миколі Міхновському. Київ, 8 вересня 2018 р.

МІХНОВСЬКИЙ: ПРОДОВЖЕННЯ БОРОТЬБИ

Уранці 22 вересня 2018 р. на Байкове кладовище м. Києва до пам'ятника Миколі Міхновському приїхала делегація старшокласників із с. Тарасівки, що під Києвом. 10 осіб. Привезла їх директор Історично-мистецького центру "Стара школа" історик Валентина Сизон. Пані Валентина проповідує серед учнів пізнання "живої історії". Вже не раз вона привозить школярів до могил українських героїв, "щоб переосмислити себе, щоб знайти себе", каже вона.

Валентина Сизон вважає, що такі велети, як Міхновський, не тільки позаду нас в історії, а насамперед попереду – як наш духовний щит, наш оберіг.

Пані Валентина страшенно переживала, коли навесні ц. р. приїшла на Байкове кладовище вклонитися Міхновському і побачила його обезголовлений бюст. Через таку наругу над нашими національними почуттями заплакала.

А 8 вересня, довідавшись про відновлення монументу, широким зраділа, хотіла взяти участь у відкритті, та через різні обставити не змогла. І ось уранці 22 вересня вона разом зі старшокласниками прийшли віддати шану нашому духовному батьку.

Ще здалеку помітила, що обличчя Міхновського пошкоджене.

– Я стала, ноги далі не йшли... Як таке могло статися на центральній алеї меморіального кладовища?! Та ще вдруге!

Вона повідомила про акт вандалізму заступника голови Спільної офіцерів України, капітана І рангу Євгена Лупакова, той одразу зателефонував мені. За годину я вже був на кладовищі. Допомогла мені в цьому Оксана Герасим'юк, член Історичного клубу "Холодний Яр". Її машиною ми і приїхали на цвинтар. Дуже швидко до нас приєдналася юрист Анна Аршиннікова, помічник-консультант народного депутата України Олега Петренка, до якого я звернувся за допомогою.

Ми склали заяву до завідувача Байкового кладовища Андрія Юхимчука та до міністра внутрішніх справ Арсена Авакова. Працівники кладовища на наше прохання викликали вдруге поліцію. Вони викликали її і вранці, але поліцейські не склали акта, бо "не було заяви заявителя". Тепер ця заява є. І працівник поліції Інна Липко, яка прибула з колегами на місце події, оформила протокол та пообіцяла,

що найближчим часом буде порушено кримінальну справу.

Вона також поінформувала, що затримано людину, яка позаторік уперше зруйнувала пам'ятник Миколі Міхновському і що справа вже перебуває в суді.

Але якщо в тій справі йшлося про мародерство (полювання на дорогий метал – бронзу), то тепер ідеться про злочин проти української культури, здійснений ідейними ворогами Української держави, яких нині називають сепаратистами. То, може, на цю справу зверне увагу і Служба безпеки України?

"Сьогодні вони прийшли, щоб знищити пам'ятник нахненнику нашої самостійності, затвора вони прийдуть, щоб знищити нашу державу, – відреагував на подію автор погруддя Дмитро Бур'ян. – Або ми, або вони – іншого не дано. Це говорить моя злість. Вона дає мені сили не опускати руки, кожного дня йти далі, робити все, що від мене залежить".

"Ми не тільки відновимо пам'ятник, а й видамо, можливо ще й цього року, книжку про Миколу Міхновського, – додаю я. – Вона вже майже готова".

А завершую словами Тараса Шевченка: "Огонь запеклих не пече!"

Нехай ідеї Міхновського входять у серця нашого покоління: "Одна, єдина, неподільна, вільна, самостійна Україна від гір Карпатських аж по Кавказькі!"

Роман КОВАЛЬ

Світлина Оксани Герасим'юк

СОТНИК РУДИК ДМИТРО (ЗІ СЛІВ В. СМИРНІНСЬКОГО-ТРУХЛОГО)

Сотник Рудик Дмитро народився в с. Щербанівці Трипільської вол. на Київщині. Брав уділ в акціях повстанчого загону отамана Зеленого, який добре дався знакам ворогам України.

Після смерті от. Зеленого сотник Рудик сформував свій загін імені от. Зеленого і почав партизанську роботу. Довгий час відділ оперував у Трипільському районі, але в рідному селі от. Рудикові побувати не вдалося... Аж тільки в вересні 1920 р. трапилося перебувати поблизу Щербанівки.

Не маючи відомостей про дружину та дітей і натурально бажаючи їх побачити, сот. Рудик о 12 год. ночі зі зброєю прийшов до своєї хати, що містилася на краю села... Мав на меті перебути в оточенні родини до вечера, а потім знову повернутися до загону...

Але не так сталося, як жадалося... Вдень до с. Щербанівки прибув відділ комуністів. Один з місцевих більшовиків видав сотн. Рудика. Несподівано хата його була оточена і біля кожного вікна і дверей стояло по 5 кацапів з гранатами... Сотник спав. Дружина крикнула: "Дмитре, комуна!" Але біля ліжка вже було до десятка червоних, що тримали в руках рушницю. Рудик прокинувся... Урозумів небезпеку. Раптом кинув у ворога гранату, але вона не зірвалася. В цей мент один з червоноармійців вистрелив і поранив сотн. в руку. Раненого його вивели з хати, він кинувся тікати... Його знову підняли й почали бити прикладами рушницю по голові й спині. Лицар не стогнав, тільки молився:

– Боже, врятуй Неньку-Україну, прости мою грішну душу і помилуй малих діток...

Його повели далі. Проїшовши кроків 30, знову почав тікати в поле, через канаву. Але шість воро-

жих куль перервали життя широго патріота.

Дикуні червоні хату сотникову зруйнували, а скарб і майно поділили між собою...

Тіло небіжчика два дні знаходилося на полі, аж на третій день його поховала вдова Рудикова.

Дорогою цінною купляється його боду Батьківщині!

Іван ЗУБЕНКО

Дж.: Зубенко І. Наші лицарі й мученики (збірка перша). – Каліш: друкарня Культ.-Осв. Відділу III Залізної дивізії, 1922.

Особливості мови збережено.

Публікація Юрія Юзича.

На світліні, яку надав Михайло Горловий, – Дмитро Гнатович Рудик із сестрами Оленою і Тетяною.

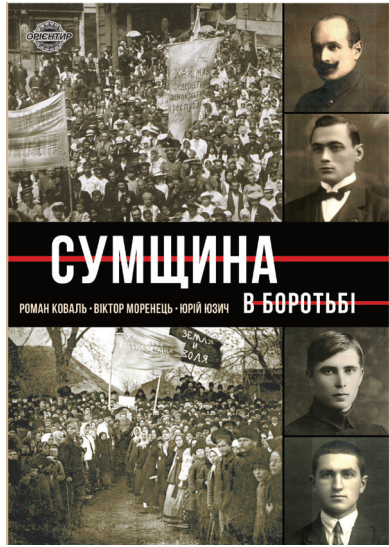
Цитата дня

Жодні вибори в Україні не мають сенсу через одну причину: вони запрограмовані на самопереобрання існуючих еліт. Технологічно наші вибори перетворені в акт легітимізації змовників. Тому я стверджую, що в Україні не існує політичного механізму зміни влади. Жодного. Лише неполітичні.

Остап ДРОЗДОВ

НЕЗНАННЯ ЯК ВІРУС ЕТНІЧНО СМЕРТЕЛЬНОГО БЕЗПАМ'ЯТСТВА

УПА зродилась на Волині. Разом із Закерзонням та Галичиною боролась проти комуно-московських окупантів ще десятиліття до закінчення II Світової війни. А століття тому, під час Національно-визвольних змагань, палахкотіла вся Україна – від Кавказу до Карпат. Осердя спротиву москвитам став Холодний Яр. Не була винятком і Сумщина.

“Ми повертаємо в нашу свідомість імена людей шляхетних, які відстоювали у кривавій боротьбі з російським окупантом право нашого народу вільно жити на своїй землі. Обов'язок нашого покоління вшанувати цих людей – у назвах вулиць, площ, скверів і парків, поставити їм пам'ятники, залишити пам'ять про них меморіальними дошками, назвати їхніми славними іменами, школи, військові частини, вищі навчальні та інші заклади”, – читаємо у книжці Романа Ковалю, Віктора Моренчука та Юрія Юзича “Сумщина в боротьбі: біографії, історії, спогади” (Київ: Історичний клуб “Холодний Яр”; Орієнтир, 2017).

Знаменитих імен, котрі походять із Сумщини, чимало... До когорти славних сумчан належать Олек-

сандр Коваленко – інженер-механік, один із керівників повстання на бронеплаві “Потьомкін”; Михайло Ковенко – комендант Києва у важкі дні заколоту на заводі “Арсенал”; Василь Ємець – бандурист-віртуоз, засновник Першої і Другої капел бандуристів; славетний письменник Борис Антоненко-Давидович. Згадано й сумчан – учасників Другого зимового походу, розстріляних у містечку Базарі 22 – 23 листопада 1921 року.

Характерною ознакою книги, та й усіх текстів з-під пера Романа Ковалю і його літературних побратимів, є пристрасність слова, щиро-гостре співпереживання героям, подіям, процесам. Мляві, апатичні виклади не зачіпають душ молоді й розуму їхніх батьків, ба навіть породжують зневіру й апатію до великих ідей. А тому академічні книжки ризикують бути не прочитаними масовим читачем. А відтак – брак знань знову і знову – гулі власного гіркого досвіду.

У книжці “Сумщина в боротьбі” читаємо: “Провокація – найпевніша зброя москалів. Кулі їх менше шкودять справі України, а оті провокаційні вигадки – в самій основі підточують довіру й малосвідомого селянства до армії й цілої справи”. А далі – спогад очевидця-учасника Гляка Рогатинського: “Коли вже на добре зачався український рух, тоді виступили разом руські (москалі), жиди і большевики проти українців і давай горлати на мітингах проти них, що, мовляв, український рух – це німецька видумка, що німці видумали Україну, а всі українці, що починають цей рух, – платні німецькі агенти”. Якби ця власна історія була вчасно засвоєна колективною українською свідомістю, не стали б для нас несподіванкою події весни 2014-го. Та й, напевно, не дійшло б до створення бандитських анклавів на нашій землі.

Століття тому червона чума прийшла в Україну зі сходу. Мародерство увімкнулося автоматично. Ось спогади Якова Решетникова про рідне село Марчихину Буду в 1918-му: “Повні добра вози та бран-

ців, серед них і дітей, відправляли на схід”. Що нинішні московські “гуманітарні конвої” не вертаються домів порожніми – ми знаємо.

Знайдемо тут і пророцтва, котрі справдилися, а можуть, – забуто-викреслені з пам'яті європейцями, – не дай Боже, повторитися. Пише генерал Олександр Греків задовго перед тим, як його сценарій перетворився на дійсність: “Впадемо ми, і тоді французам, англійцям, грекам та всім російським єдиноділіцям прийдесть скакати у Чорне море, щоб доплити до антантських кораблів, які під большевицьким гарматним вогнем будуть поспішати з одеського порту”.

Є у книжці й давніші спомини. Мало кому відома історія села Яструбиного (тоді – Харківщина). 24 жовтня 1905 р. сільське віче проголосило себе Яструбинською республікою. Її московські карателі придушили лише на початку січня 1906-го: “Сатрапи Ніколая II Кривавого 9 осіб повісили, десятки відправили на заслання, багатьох закатували без суду в Харківській тюрмі на Холодній горі”. А тепер Ніколай II – святий Російської православної церкви! Цинізм полягає в тому, що головним осідком УПЦ Московського патріархату є святиня українців – Київська лавра.

Тож головна думка, яку висновуємо з мемуарно-енциклопедичного дослідження “Сумщина в боротьбі”, – етнічно смертельна загроза безпам'ятства. Не знали всього того мешканці Донбасу, коли ширшилися камлання “Раша, прийди!”. Не заткнули вчасно пискі десятку-другому угро-фінських шаманів за старим козацьким звичаєм. Відтак довелось тисячі разів стояти на колінах під “Плине кача”.

Час учити історію та робити висновки. Один із них сформулював архієпископ Роман Коваль: “Грубу силу можна спинити тільки грубою силою”.

Костянтин ДИКАНЬ
Дж.: Молодь України (Київ). – 2018. – № 102 (5418). – 19 вересня. – С. 13.

“ЗА ТЕБЕ, СИНКУ. ЗА ТЕБЕ”

У чоловіка, що лежав під купою опалого листа та гілок, були красиве українське ім'я і син, який загинув на Савур-Могили в тому страшному серпні 2014 року. Чоловік, який лежав під цією купою, до війни працював викладачем вищої математики в університеті, але після того, як на його очах єдину дитину засипали землею, він залишив усе та пішов добровольцем на фронт. Його нічого не тримало, йому не було для кого більше жити, він дивився, як закопують могилу, і з кожним помахом лопати в його душу падали грудки відчаю та безнадії.

Він поставив перед собою єдину мету: стати гарним воїном. Він сумлінно і довго вчився мистецтва знищувати цілі з великих відстаней. Потрійні інтегралі та збіжності числових рядів з додатними членами було відсунуто на другий план, замість них він робив лише прості розрахунки траєкторії кулі та поправки на вітер.

По позиціях його підрозділу бив ворожий снайпер, бив спокійно, не поспішаючи, впевнено. Снайпер любив цілити в очі, з окопів ніхто тепер не висовувався, по відкритій місцевості пересувалися короткими та швидкими перебіжками.

Батько героя годинами безперервно лежав без руху, напружено вдивляючись через оптику в сирій похмурий пейзаж на тому боці. І записує снайпера...

Допоміг штиль, який буває раз на рік, коли здавалось, що найтонше павутиння, підкинуте вгору, залишиться нерухомо висіти в повітрі, наповненому розрізнаними на тисячу частинок краплями води. Він плавно повертав оптику, виводячи в сектор огляду ділянки ворожих позицій, побитих металом дерев, темну вуаль чорного минулорічного листа. Бачив, як перебігають бойовики. Він не знімав їх, бо не хотів виказати свою присут-

ність. Він чекав його, того одного, заради якого нерухомо лежав серед купи гілок, відчуваючи, як холод пробирається всередину кісток.

Він вирахував його по одному лише руху серед кущів. Серед цього чарівного штилю він швидше відчув, ніж побачив, як дивно ворухнулось покривало з листа на землі, ворухнулось і негайно заверло, начебто поривом вітру підняло, але вітру ж не було.

Уважно з годину вдивлявся, припускаючи, що той рух могла викликати миша. Коли денне світло почало тьмяніти, листа на тій стороні повільно почало відповзати. Чоловік із красивим українським ім'ям не став поспішати, а уважно спостерігав, як снайпер потихеньку залишає своє місце, знаючи, що завтра той повернеться, обов'язково повернеться.

Вночі не стріляли, і він зайняв своє місце ще під ранок, дбайливо притулившись до СВД. Він знав, що той, з іншого боку, вчинив так само, він відчував це, він чекав. Чекати довелося недовго. Він побачив, як снайпер не поспішаючи повертає ствол, вишукуючи ціль. Піймавши в приціл прищуплене око ворога, він злегка поворушив ногою, викликавши цим легке коливання гілок. І коли ствол різко перемістився в його напрямку, він чітко побачив в оптиці, як широко розкрилося око снайпера від несподіваного розуміння. Він плавно натиснув на спусковий гачок, не відводячи погляду від прицілу, і здивоване око вибухнуло червоним сплеском, перетворившись на безформну пляму кольору розчавленої полуниці.

Чоловік із красивим українським ім'ям повільно вихідив, притулившись негеленою щогою до ствола гвинтівки та тихо прошепотів:

– За тебе, синку. За тебе.

Ян ОСОКА

ПАМ'ЯТНИК МИКОЛІ МІХНОВСЬКОМУ ЗБУДОВАНО КОШТОМ ЖЕРТВОДАВЦІВ

- 7,96 грн. – М. В. Півторак.
- 8,04 грн. – Елла Холмогорова.
- 10 грн. – Олександр Демченко.
- 15 грн. – Олександр Коваленко.
- 19,36 грн. – невідомий добродій.
- 29,25 грн. – Сергій Лозенко.
- 30 грн. – Дмитро Книш.
- По 49,75 грн. – двоє невідомих добродійців, по 50 грн. – Ольга Петренко, Роман Кузь, Євгенія Заверач.
- 80 грн. – Світлана Полудненко, 84,76 грн. – Н. О. Сивак (Київ), 94,52 грн. – жертводавці із Софіївки, по 99,50 грн. – Віта Кузьменко, Віктор Галич, Віталій Січкачук, Сергій Колодко, Вікторія Блаженко (Київ) та невідомий добродій.
- По 100 грн. – Олена Олійник, Віктор Кобзар; добродій із Виноградова, два добродійці з Володарки, Надійка Овчарук (Київ), Роман Орищенко, Тетяна Делікатна, Ірина Федик, Ірина Бобир, 100,49 грн. – добра людина з Ямпілля.
- По 150 грн. – К. С. Хмарський (Київ) та Віктор Кобзар (Кринички), 151 грн. – Надія Садовська, 173,02 грн. – Віталій Бакун (Новоукраїнка), 193,81 грн. – Юрій Соколенко.
- 160 грн. – Олександр Фещенко, 169,15 грн. – невідомий патріот, 199 грн. – Віктор Жадько, 199,64 грн. – небайдужий громадянин.
- По 200 грн. – І. А. Міняйло, Андрій Ковшер, І. К. Мацак (Київ), Наталя Дойкова, Оксана Кротюк (Київ), Костянтин Собіченко, Павло Малишев, Мирослава Соколова, Борис П'ятночка, Максим Сорочан, добродійці з Луцька, Згурівки та Києва, Юрій Заверуха, М. І. Пелешук, Степан Віра, Наталя Семенчук.
- 296,51 грн. – О. Л. Черпаха (Ужгород), по 298,50 грн. – Ірина Іванюш та Андрій Каплюк, по 300 грн. – Михайло Радецький, Вадим

Калашник, Олексій Ємельяненко (Франкфурт-на-Майні), Людмила Якимівська (Луганськ), Олександр Шпаковский, Валентина Лук'янова, Павло Островський.

398 грн. – Тетяна Лесик, по 400 грн. – Тетяна Носова, Олександр Марченко, Богдан Ялун, 492,52 грн. – добродійець з Іллічівська, 495,51 грн. – О. В. Пашковский (Хмельницький), по 497,50 грн. – Анастасія Колодюк, Михайло Тереминко, невідомий добродій.

По 500 грн. – Родомисл Баганецький, С. В. Воронова (Київ), Максим Красильников, добродійці з Рогатина та Старокостянтинова, Юрій Примак, Сергій Неділько, Ольга Кравченко, Максим Горбонос, невідомий жертводавець.

600 грн. – А. М. Ханко (Полтава). 995 грн. – Ігор Гавришишин. По 1000 грн. – Роман Ловга, добродій з Вінниці та Рівного, Володимир Барцьос (Вінниця), Роман Коваль (Київ).

2600 грн. – Євген Чубук (Згурівка), 3187,50 грн. – Юрій Руф (Львів). По 5000 грн. – Ігор Шалімов (Бориспіль) та делегація земляків зі Згурівки.

20000 грн. – Валерій Мартишко (Бориспіль).

1300 дол. США – друзі народного депутата України Юрія Левченка. 700 дол. США – Петро Кузик. Усього зібрано: 61726,04 грн. та 2000 дол. США.

Сердечно дякуємо жертводавцям, які допомогли відновити пам'ятник Миколі Міхновському!

Роман КОВАЛЬ, президент Історичного клубу “Холодний Яр”
Марина ХАПЕРСЬКА, скарбник оргкомітету
10 вересня 2018 р.

ІСТОРИЧНИЙ КЛУБ “ХОЛОДНИЙ ЯР” РЕКОМЕНДУЄ ВІДЗНАЧАТИ ТАКІ ДАТИ

1 жовтня 1858 р. народився письменник Адриан КАЩЕНКО, який оспівав козацьчину.

2 жовтня 1648 р. Богдан ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ зруйнував фортецю Кодак.

2 жовтня 1968 р. помер Петро БОЙЧУК, підстаршина УСС і УГА, воював проти поляків за Львів, брав участь у боях за Київ у серпні 1919 року. 1949-го заарештований і засуджений.

2 жовтня 2016 р. загинув Мирослав МИСЛА-МИСЛИВЕЦЬ, боєць батальйону “Січ”, окремої зведеної штурмової роти “Карпатська Січ”, 3-го механізованого батальйону 93-ї ОМБр, командир взводу, молодший лейтенант, член ВО “Свобода” і ВГО “Сокил”. Лицар ордена Богдана Хмельницького III ст. (посмертно).

3 жовтня 1953 р. помер Олійян ВАСИЯН, ідеолог українського націоналізму.

5 жовтня 1883 р. народився Петро БОЛБОЧАН, командувач Запорозького корпусу та Лівобережного фронту Армії УНР, полковник Армії Української Держави та Армії УНР, визволитель Криму.

7 жовтня 1253 р. короновано Данила ГАЛИЦЬКОГО.

7 жовтня 1978 р. помер Андрій КРАВЧУК, старший десятник УГА, капельмейстер 1-ї УД УНА, диригент духового оркестру осередку СУМ ім. Лесі Українки, автор спогадів про визвольну боротьбу.

14 жовтня 1942 р. день створення УПА.

14 жовтня 1948 р. помер Леонід МОСЕНДЗ, хорунжий Армії УНР, письменник, перекладач, науковець, учитель, просвітянин, інженер-технолог, член Легії українських націоналістів, доктор хімічних наук. З вересня 1919 р. – в українській армії у складі Наливайківського полку

1-ї Запорозької дивізії. В українській армії воював і його брат. У її лавах він і загинув. Основна ідея творчості – Визвольна боротьба українського народу.

14 жовтня 1993 р. помер Володимир ЛЯХОЦЬКИЙ, вояк УГА, хорунжий дивізії “Галичина”, поручник 1-ї УД УНА, лицар Хреста Симона Петлюри. В італійському полоні був ад'ютантом генерала-хорунжого Михайла Крата.

15 жовтня 1893 р. народився Андрій ДОЛУД, командир козацького загону ім. Івана Гонти Галицької армії (50 козаків, 11.1918), командир 2-ї (Янівської) бригади 1-го Галицького корпусу УГА, начальник штабу Армії УНР Першого зимового походу, командир 5-ї Херсонської дивізії Армії УНР, Генеральний суддя Українського вільного козацтва (1957), генерал-хорунжий Армії УНР (на еміграції). Під час Листопадового зриву виявив “безприкладне героїство і відвагу”, здобувши “трихильність і любов не тільки серед вояків, а й усього (українського) населення”. Впродовж українсько-польської війни брав участь у боях під містами Львовом та Жовквою, неодноразово викликав паніку серед поляків. Герой бою за Вознесенськ. Лицар Залізного хреста.

16 жовтня 1648 р. козацький полковник Максим КРИВОНІС взяв приступом Високій замок у Львові.

16 жовтня 1913 р. в с. Кропивнику, тепер Долинського району Івано-Франківської області, народився Ярослав ЮСИП-“ЖУРАВЛІ”, заступник командира ТВ 24 “Маківка” ВО 4 “Говерля” УПА-Захід.

21 жовтня 1933 р. Микола ЛЕМИК на знак помсти проти здійсненого Кремлем Голодомору вбив більшовицького емісара у Львові.

21 жовтня 1953 р. народився Олександр МОРОЗ-“ЛЮТИЙ”, боєць ДУК “Правий сектор”, потім Української добровольчої армії. Загинув у бою неподалік с. Широкиного Донецької області.

25 жовтня 1993 р. в м. Фастові на Київщині народився Андрій НЕСТЕРЕНКО-“НЕСТЕР”, кулеметник 11-го окремого батальйону 59-ї окремої мотопіхотної бригади. Загинув 16 жовтня 2016 р. біля м. Попасної Луганської області.

26 жовтня 1898 р. народився Дмитро ГАМОНІВ, піснотенний Вільного козацтва, учасник бою під Крутами, сотник (?) Армії УНР, учасник Першого зимового походу Армії УНР. 1920 року в бою під Прокуровом поранений у ногу і голову, внаслідок чого втратив праве око. Під час Другого зимового походу УПА Юрка Тютюнника потрапив під с. Малими Миньками в полон, але разом з Іваном Ремболовичем втік із нього. З дружиною Михайлиною став співзасновником 1-ї Української вселюдної школи ім. Лесі Українки. Вояк дивізії “Галичина”, учасник боїв під Бродами. Лицар Залізного хреста.

28 жовтня 1888 р. народився Борис БАРВІНСЬКИЙ, сотник 1-го Українського полку ім. Богдана Хмельницького та полку ім. Павла Полуботка, курінний Київського полку Вільного козацтва, підполковник Армії УНР, сотник дивізії “Галичина”, генерал-хорунжий (на еміграції), учитель.

31 жовтня 1963 р. помер Петро ЗАПОРОЖЕЦЬ, хорунжий 1-го Сірого полку 1-ї Сірої дивізії, командант м. Володарська-Волинського, отаман повстанського загону, актор, інженер-лісівник. На еміграції посідав керівні посади в гетьманському русі.

ПУБЛІКАЦІЇ З МИНУЛОГО

Член Української гельсінкської спілки (у минулому. – Ред.) Роман Коваль видав не одну книжку про визвольні змагання початку ХХ ст. І нова документальна збірка “Багрянні жнива Української революції”, з одного боку, – мартиролог загиблих за волю, а з другого – велична картина того, яких висот може сягати народний дух. Правда у цій книжці непричепурена: тут і зрада (як-от ганебне

роззброєння полку ім. Полуботка за наказом Центральної Ради), і незламність (розділ про опір селян мобілізації більшовиками перед приходом Денікіна), і кривава помста (розстріл комісарів тетівськими гайдамаками), і недитячі вчинки дітей (12-річний хлопчина застрелив двох червоних, рятуючи свого батька – отамана Трифона Гладченка), і безкорислива допомога цивільних (шем-

ка розповідь про Орисин кожух). Автор звіряється: “Звісно, мене ніхто не силував. Понад те, я сам змушував себе писати. Сльози заливали очі й окуляри, було боляче, було нестерпно, втім, я писав”. Читати цю книжку доводиться так само – зі сльозами, але не читати її не можна.

Дж.: Книжковий клуб плюс. – 2006. – Грудень. – Ч. 12 (56). – С. 26.

Інна Андрущенко, “Панно в Кремлі після нашої перемоги”

ПОЛКОВНИК СЕРГІЙ ВАЛЬДШТАЙН

Полковник барон Сергій Вальдштайн народився 22 вересня 1888 р. в Києві. У 1905 р. скінчив Першу київську гімназію, у 1909-му – Політехнічний інститут у Берліні, а в 1910-му – додатково в Києві. Восени 1910 року був покликаний до російської армії, перебував у Лейб-гвардії Уланського полку, у 1912 р. в ранзі корнета скінчив Миколаївську кавалерійську військову школу, а в 1913-му – курс військових пілотів і як пілот брав участь у Першій світовій війні.

У травні 1917 р. полковник Сергій Вальдштайн почав організувати ескадрон, у якому перебував, а потім і цілий Лейб-гвардії Уланський полк, з якого було створено 2-й кінний полк Запорозького війська ім. кошового отамана І. Сірка. З цим полком на наказ Головного отамана Симона Петлюри в листопаді 1917 р. він прибув до Одеси.

“30 листопада 1917 р. ранком, – читаємо в рукописі Покійного, – я зайшов до Української Ради м. Одеси, що в той час містилася в Англійському клубі, щоб представитись військовому комісарові Одеської військової округи, яким був тоді Поплавко. Там зустрів я мого старого знайомого по партії – Володимира Чехівського і старого українського діяча доктора Луценка, голову Української Ради в Одесі. З розмов з ними мені стало зрозумілим, чому Симон Петлюра наказав мені виїхати з полком до Одеси.

Большевики ретельно підготувалися до захоплення влади в свої руки, чого не довелося довго чекати, бо вже вранці 1 грудня 1917 р. червона гвардія на Куликовському полі розпочала бій з українськими частинями. Ці останні склалися з 1-го кінного Гайдамацького полку

під команду полк. Продьми, 2-го Гайдамацького полку під команду Бонч-Осмоловського і 3-го пішого Гайдамацького полку. Бої тривали до 3 грудня. Збільшені матроси “Алмаза” оголосили неутралітет, зайнявши позиції біля кафе “Робіна”, бо їхні кораблі стояли на внутрішньому рейді одеського порту, а українізований дредноут “Воля” і міноносець “Звонкий” були на зовнішньому рейді, на них повівали синьо-жовті прапори, і вони фактично стримували “красу і гордість революції виступити активно по боці червоної гвардії”.

Мене призначили обороняти Одеську українську раду. 3 грудня до Ради приїхали делегати від жидівського Бунду пп. Рузер і Хмельницький та запропонували припинити бої. На жаль, наші політичні діячі на це погодилися, хоч козачтво було іншої думки...

1 січня 1918 р. я був викликаний до штабу, де були присутні Поплавко, В. Чехівський і д-р Луценко, які поінформували мене, що передбачається поновий збройний виступ большевиків, який має на меті захоплення влади в Одесі, і що червона гвардія очікує прибуття до Одеси збільшеного автотанкового дивізіону, який вже прибув до Аккермана з Румунського фронту. Мені було дано завдання або знищити цей дивізіон, або захопити його і привезти до Одеси.

В ніч з 4 на 5 січня я це завдання виконав. Коли я після цього зголошався до штабу Одеської Військової Округи, то там замість військового комісара Поплавка застав нового командуючого округою, яким був добре знайомий мені ще з 1913 року полковник гвардії Михайло Омелянович-Павленко, пізніший командарм УНР і генерал-полковник...”

Бої з червоними за Одесу в днях 14 – 17 січня 1918 р., внаслідок яких довелося залишити Одесу, короткий побут у Києві, поворот до Одеси, активна участь у підготовці повстання проти Гетьмана і в боях з денікінцями аж до моменту евакуації альянських військових сил з Одеси – це дальший вояцький шлях полковника С. Вальдштайна на одеському відтинку боротьби за Україну.

Залишивши вдруге Одесу, полковник С. Вальдштайн короткий час перебуває в Галичині, а потім знову повертається на Київщину, де організує кінний загін ім. кошового отамана І. Сірка, на чолі якого на початку 1920 р. провадить низку боїв з червоними і білими російськими військовими з'єднаннями, а

потім у районі Нової Ушиці вливається в лави 3-ї Залізної стрілецької дивізії.

В жовтні 1920 р. з огляду на стан здоров'я полковник С. Вальдштайн був звільнений від військової служби і прикомандирований до Міністерства закордонних справ як дипломатичний кур'єр та висланий до Італії.

Повне прізвище Покійного – барон Сергій Вальдштайн фон Крейшшеїних. Деякий час, щоб не наражувати на небезпеку своїх рідних, що в той час перебували в Північній Росії, він уживав псевдонім “отаман Сірко”. Але це не пошло, бо в 1923 р., перебуваючи вже в Італії, він одержав певні відомості, що його батько і мати були заарештовані й вивезені невідомо куди і що в Мурманську 1922 р. був розстріляний його молодший брат, також і решта родини зникла невідомо куди.

Не виконали б ми свого побратимського обов'язку супроти покійного побратима, оскільки б не згадали тут його активної діяльності на громадському відтинку на еміграції. Св. пам. полковник С. Вальдштайн був одним із засновників Союзу бувших українських вояків у Канаді і протягом перших 15-ти літ існування союзу був його комендантом. Він старався згуртувати в рамках союзу вояцькі сили, розкидані по розlegлих теренах Канади, пов'язати їх з військовою еміграцією в інших країнах, і передовсім у Європі, нахнути життя союзу ідейним вояцьким змістом, у якому завжди домінували в інтереси Української визвольної боротьби.

Будучи довший час також комендантом 1-ї Станиці СБУВ, старався, щоб його монтреальська станиця завжди була першою у виконанні всіх обов'язків, які покладав на неї статут, директиви проводу СБУВ та інтереси української спільноти у Канаді. В останніх роках свого життя очолював також монтреальський відділ Товариства українських інженерів і Товариства сприяння УНРаді.

Над свіжою його могилою (помер 1967 р. – Ред.) склонило низько наші чола і назавжди збережімо пам'ять про нього у наших серцях!

І. ЛИПОВЕЦЬКИЙ

Дж.: І. Липовецький. Полковник Сергій Вальдштайн // Дороговказ: орган вояцької думки і чину. – Торонто, 1967. – Серпень – вересень. – Ч. 17 (36). – С. 19 – 20.

ПУБЛІКАЦІЇ З МИНУЛОГО

На одному подиху

На одному подиху “проковтнути” з дружиною друге число “Незборимої нації” і жакнулися: в який дикунський час ми живемо і які дикуни нами правлять...

Знову і знову перечитуємо видання Історичного клубу “Холодний Яр”. У тому числі й книжку “Отаман святих і страшних”. Тепер – із картою України. Як на

Книжки можна придбати через “Нову пошту”, попередньо переказавши кошти на картку Романа Ковалю у ПриватБанку: 5168 7556 2267 7496.

Переславши гроші, зателефонуйте до редакції.

Повідомлення можна зробити й електронним листом на адресу редакції. Окрім вартості книжки, замовник оплачує й доставку.

Тел. (044) 242-47-38, 067-726-30-36.

“Яків Орел-Гальчевський: боротьба і філософія боротьби” Романа Ковалю – 40 грн.

“Здолати Росію” Р. Ковалю – 170 грн.

мене, це стисла енциклопедія Великої Вітчизняної війни українського народу проти російської окупації. “Мандрую” поруч з отаманами в спекотне літо, дощову осінь, мерзну з ними у снігах. Хоч і важко “мандрувати”, бо багато населених пунктів осовічено і пізнати повстанську Україну нелегко.

І подумалося: чому б не створити туристичні маршрути місцями їх бойової слави, очистити

криниці, з яких вони пили воду, поставити меморіальні дошки та обеліски. А скільки фільмів можна було б зняти!

Родина РОМАШКІВ

м. Маріуполь Донецької обл.

Дж.: Незборима нація (Київ). – 2003. – Квітень. – Ч. 4 (206). – С. 2.

ЧЕРЕЗ “НОВУ ПОШТУ” МОЖНА ПРИДБАТИ

“Сумщина в боротьбі” Р. Ковалю, В. Моренця та Ю. Юзича – 150 грн.

“Український календар Визвольної боротьби” Романа Ковалю – 55 грн.

“Історія Холодноярської організації” Романа Ковалю – 30 грн.

“Отаман Зелений” Р. Ковалю – 70 грн.

“Прочитайте ту славу” Ольги Страшенко – 45 грн.

“Подєбрядський полк” Армії УНР Романа Ковалю, Віктора Моренця та Юрія Юзича (т. 1) – 200 грн.

“Подєбрядський полк” Армії УНР Р. Ковалю, В. Моренця та Ю. Юзича (т. 2) – 100 грн.

“Отаман Орлик” Р. Ковалю – 55 грн.

“Сто історій Визвольної війни” Романа Ковалю – 70 грн.

“Похід Болбочана на Крим” Бориса Монкевича – 65 грн.

“Крізь павутиння змосковщення” Романа Ковалю – 60 грн.

“Шевченкіана Михайла Гаврилка” Романа Ковалю – 80 грн.

“Солодко-гіркий романс”, аудіодиск Люцини Хворост, 100 грн.

“Історія України-Русі” Миколи Аркаса – 70 грн.

“Михайло Гаврилко: і стеком, і шаблею” Романа Ковалю – 400 грн.

“Тиха війна Рената Польового” Романа Ковалю – 300 грн.

HTTP://NEZBORIMA-NACIYA.ORG.UA/

У редакції через “Укрпошту” можна придбати такі книги:

(ціну вказано, враховуючи вартість пересилки книг поштою):

“Здолати Росію” Романа Ковалю – 205 грн.

“Сумщина в боротьбі” Р. Ковалю, В. Моренця та Ю. Юзича – 190 грн.

“Яків Орел-Гальчевський: боротьба і філософія боротьби” Романа Ковалю – 62 грн.

“Подєбрядський полк” Армії УНР Романа Ковалю, Віктора Моренця та Юрія Юзича (т. 1) – 225 грн.

“Подєбрядський полк” Армії УНР Романа Ковалю, Віктора Моренця та Юрія Юзича (т. 2) – 125 грн.

“Український календар Визвольної боротьби” Романа Ковалю – 80 грн.

“Отаман Зелений” Романа Ковалю – 95 грн.

“Історія Холодноярської організації” Романа Ковалю – 50 грн.

“Прочитайте ту славу” Ольги Страшенко – 70 грн.

“Отаман Орлик” Романа Ковалю – 80 грн.

“Сто історій Визвольної війни” Романа Ковалю – 97 грн.

“Похід Болбочана на Крим” Бориса Монкевича – 89 грн.

“Крізь павутиння змосковщення” Романа Ковалю – 90 грн.

“Шевченкіана Михайла Гаврилка” Романа Ковалю – 100 грн.

“Історія України-Русі” Миколи Аркаса (2-ге, краківське, видання) – 95 грн.

“Михайло Гаврилко: і стеком, і шаблею” Романа Ковалю – 450 грн.

“Тиха війна Рената Польового” Романа Ковалю – 350 грн.

Аудіодиск “Солодко-гіркий романс” Люцини Хворост – 125 грн.

Книги можна придбати, попередньо переказавши кошти електронним переказом на ім'я Р. М. Ковалю, вул. Курська, 20, пом. 14, Київ, 03049.

“Незборима нація” – газета для тих, хто хоче знати історію боротьби за свободу України

“КУДИ ВЕДУТЬ КАТАКОМБИ УМАНІ?”

Таку назву мав сюжет, показаний на 5 каналі 6 вересня. Підземні ходи нещодавно відшукали просто під центральною площею міста. Міська влада Умані замовила експертизу, щоб з'ясувати, до якого часу належить нововиявлене підземелля. А на місці знахідки, в процесі реконструкції площі, планують створити музей.

Насправді давно відомо, що підземне місто під Уманню, точніше під уманською фортецею, існує ще з XVII ст., відколи тут міцно засіли поляки. Чи не щороку в центральній частині міста знаходять стародавні ходи, погребі, підвали та катакомби.

Взагалі кажучи, підземелля під шляхетськими маєтками, католицькими костельми та єврейськими синагогами радше правило, ніж виняток для України. Чи не кожне велике село має перекази про підземелля, в яких місцевий пан знущався над місцевим людом, переховував своє добро і через які втік світ за очі, коли поблизу з'явилися народні месники.

1569 року, після Люблінської унії, Польща свідомо окупувала руські (українські) землі Великого Князівства Литовського. А законодавче закріплення 1588 року в новій редакції Литовського статуту привілеїв шляхти, за одночасного погіршення прав інших станів, здетонувало хвилю повстань українців.

Польська шляхта в Україні завжди почувала себе немов на вулкані. Для тортур над непокірними і швидкої втечі в разі небезпеки

представникам окупаційної адміністрації були конче необхідні підземелля-катакомби і довгі тунелі, які виходили назовні за кілька кілометрів від фортець-замків. У час Коліївщини повстанці руйнували підземелля по всій Правобережній Україні, щоб ворог не втік.

Євген БУКЕТ, редактор газети “Культура і життя”

На світліні – Євген Букет промовляє на могилі гайдамацького ватажка Гната Голого. Холодний Яр, квітень 2018 р.

“ЗАЧЕМ РЕБЕНКА КАЛЕЧИТЕ?” УРИВОК З КНИЖКИ “ЗДОЛАТИ РОСІЮ”

у нас було багато спільного в біографіях.

Але... Коли з'явилися перші ознаки розпаду СРСР, подруга сказала мені: “Слухай, невже розпадеться? Адже наші предки століттями створювали цю державу. Хіба у нас із тобою були якісь конфлікти, через які ми не могли б разом жити?”

Так, особисто в мене з нею не було конфліктів, я її шанувала, захоплювалася її віршами, писала на них гарні рецензії. Та завжди між нашими становинами існувала велика різниця. Я, українка, жила на території, яка бодай символічно вважалася Українською державою, але мій син ходив у російський дитсадок, потім у російську школу, бо українських у Донецьку немає. Коли я розмовляла з власною дитиною українською мовою, обов'язково чула насмішкато-співчутливе: “Да зачем вы ребенка калечите? Кому нужен этот украинский язык? Это же национализм!” Моя подруга, росіянка, приїхала в Україну, але її донька ходила в російську школу, потім у російський інститут і ніхто ні разу не зробив їй зауваження, якою мовою вона розмовляє. Тим більше не зневажив її як росіянку. Мені стало сумно, що моя подруга, людина з гострим відчуттям несправедливості, жодного разу не сказала: “Талло, а така ж ситуація несправедлива!”

Галина ГОРДАСЕВИЧ
Львів, 1993 р.

ЩИРО ДЯКУЄМО ЗА ПІДТРИМКУ

ГАЗЕТИ “НЕЗБОРИМА НАЦІЯ”

Світлані МИРОНЧАК (Хмельниччина) – 100 грн.

Ігореві СМЕТАНСЬКОМУ (Калуш) – 150 грн.

Олегів СИТЮКУ (Львів) – 1500 грн.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ ЧАСОПИС

переплатити індекс: 30504

ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ

ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ

ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ

ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ

ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ

НЕЗБОРИМА НАЦІЯ

Її редактор Роман Коваль – дослідник Визвольної боротьби українців за свою державу у 1-й половині ХХ століття.

Ця газета – про долі українських січових стрільців, вояків Галицької армії, Армії УНР, повстанських отаманів та їхніх козаків, Карпатську Січ, ОУН, УПА, вояків АТО, а також про кобзарів, письменників, нові книжки про Визвольну боротьбу, які видає Історичний клуб “Холодний Яр”.

Ціна на рік – 55.92 грн.

Наш індекс – 33545

Редактор
Роман Коваль
Верстка
Олександр Литвин
Коректор
Надійка Овчарук

Інформаційне забезпечення
Микола Владзімірський,
Ляна Гайдук
Люба Криворот

Технічний директор
Максим Селюзкін

Адреса для листування
03049, Київ,
вул. Курська, 20, пом. 14.

Тел./факс: 242-47-38

kovalroman1@gmail.com

Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти.

Видання зареєстровано 28.12.1993 р.

у Державному комітеті України

у справах видавництва, поліграфії

та книгорозповсюдження.

Серія КБ №325.

Наклад 2000 примірників.

Видруковано 27.09.2018 р.

ТОВ “Прес Корпорейшн Лімітед”

Номер замовлення 1710321

Засновник
Роман Миколайович Коваль